

Sistematski pregled Srbije

Red kritika, red pohvala – tako se u najkraćem može opisati najnoviji Izveštaj Evropske komisije (EK) o napretku Srbije koji je u krajnjoj liniji pozitivan po Srbiju.

Evropska komisija je objavila 9. novembra izveštaje o napretku država koje teže članstvu u Evropskoj uniji (EU) među kojima se uz Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju, Crnu Goru nalazi i Srbija. Ovaj izveštaj se u Srbiji čekao sa posebnim interesovanjem, jer je objavljen neposredno nakon što je Savet ministara EU na sastanku održanom u Luksemburgu 25. oktobra prosledio kandidaturu Srbije za članstvo u EU Evropskoj komisiji, od koje je zatraženo da izradi mišljenje o spremnosti Srbije da dobije status kandidata za članstvo u EU. Beograd je ovaj Izveštaj čekao kao dokaz da su se ispunili uslovi da se prihvati kandidatura Srbije za članstvo u Evropskoj uniji.

Beograd je pohvaljen zbog najavljenog dijaloga sa Prištinom i saradnje sa susedima, kao i napretka u borbi protiv organizovanog kriminala. S druge strane, Srbija je dobila kritike zbog reforme pravosuđa i borbe protiv korupcije. **Milica Delević**, direktorka kancelarije Vlade Srbije za evropske integracije smatra da Izveštaj **“pokazuje da je bilo napretka, ali i da Beograd čeka dosta posla”**.

Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije je u suštini pozitivan i otvara vrata daljim evropskim integracijama zemlje. Međutim, navedene primedbe predstavljaju obaveze koje Srbija treba da reši do narednog Izveštaja. **“Sve ono što ne rešavate ostaje kao problem. Tako da je za nas ovaj izveštaj svojevrsna mapa puta čije preporuke treba usvojiti da bi mišljenje o zahtevu za članstvo bilo pozitivno. U tome, šta god da ne budemo uradili pokazaće se kao nešto što može da nas zaustavi”**, izjavila je Milica Delević.

“Srbija je malo napredovala u usklađivanju svog pravosudnog sistema sa evropskim standardima što je ključni prioritet za evropsko partnerstvo”, navodi se u izveštaju Evropske komisije. Evropska komisija kaže da je **„valjana dopuna i dovršetak reforme pravosuđa”** neodložni zadatak srpskih vlasti. U izveštaju EK se zaključuje da **„srpski pravosudni sistem samo delimično ispunjava svoje prioritete”** i da **„postoji ozbiljna zabrinutost zbog načina na koji su sprovedene skorašnje reforme, posebno reizbor sudija i tužilaca”**. **„Procedura reizbora sudija i tužilaca izvedena je na netransparentan način i dovodi u pitanje načelo nezavisnosti pravosuđa. Tela odgovorna za to, Visoki savet sudstva i Savet državnog tužilaštva, radila su u prelaznom sastavu, što je zanemarilo odgovarajuće zastupanje profesije i stvorilo veliku opasnost od političkog uticaja”**, navodi se u izveštaju. Komisija dodaje da u reizboru nisu primenjeni objektivni kriterijumi, da sudije i tužioci nisu saslušani tokom procedure, da nisu dobili odgovarajuće objašnjenje odluka, kao i da pravo na žalbu imaju samo na Ustavnom sudu, koji nema kapacitet da ih sve razmotri. EK konstatuje da **„veliki broj zaostalih slučajeva takođe predstavlja razlog za zabrinutost”**, kao i da je **„napredak u domaćim sudnjima za ratne zločine i dalje spor”**.

Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije je u suštini pozitivan i otvara vrata daljim evropskim integracijama zemlje.

Komisija je ocenila da je korupcija i dalje rasprostranjena u mnogim oblastima i da predstavlja ozbiljan problem. **„Malo je napretka ostvareno u istragama i sudskim procesuiranjima slučajeva korupcije, a broj konačnih presuda je ostao mali, posebno u slučajevima na visokom nivou”**, navodi se u izveštaju EK, u kome se ukazuje i na probleme koje u radu ima Agencija za borbu protiv korupcije.

Srbiji se zamera što nije usvojen „**novi zakon koji bi finansiranje političkih stranaka učinio transparentnijim i obezbedio bolju kontrolu troškova**”, a podseća se da je, posle napora Agencije za borbu protiv korupcije da zabrani zvaničnicima da budu na više od jedne funkcije, izmenjen relevantan zakon, kako bi se delimično suspendovala zabrana, što „**izaziva zabrinutost**”. „**Javne nabavke, procedure privatizacije i javna potrošnja ostaju oblasti koje izazivaju ozbiljnu zabrinutost, dok nezavisan nadzor još nije obezbeđen. Postavljanje Državne revizorske institucije ide sporo i prvi izveštaj je pokrio samo mali deo državnog budžeta**”, navodi se Izveštaju.

Dok se za korupciju može reći da je sistemski problem koji nema samo Srbija već i druge zemlje zapadnog Balkana, pa i neke članice EU poput Bugarske i Rumunije, za čije rešavanje su potrebni vreme i politička volja, problem sa reformom pravosuđa u Srbiji stvorila je sama vlast. Naime, reforma pravosuđa u Srbiji sprovedena je tokom 2009. godine opštim reizborom sudija, tužilaca i zamenika tužilaca i uspostavljanjem nove mreže sudova i tužilaštava. “Reizborom” sudija i tužilaca sprovedenim pod vođstvom Ministarstva pravde u drugoj polovini 2009. godine koji je stupio na snagu u januaru 2010. godine “**broj sudija i tužilaca smanjen je za 20 do 25 odsto**”, navodi EK i dodaje da “**više od 800, od ukupno oko tri hiljade sudija, nije reizabrano**”. Posle pobune strukovnih udruženje tužilaca i sudija i kritika stručne javnosti, u Srbiju je upućeno više evropskih misija kao što su delegacija MEDEL-a (evropskog uruženja sudija i tužilaca) kao i stručnjaci Evropske komisije. Oni su u svojim izveštajima izneli ozbiljne primedbe na postupak reizbora. Reizbor sudija i tužilaca u Srbiji pominjan je u Savetu Evrope kao i Evropskom parlamentu. Tokom septembarske posete Beogradu, evropski komesar za proširenje EU **Štefan File** izrazio je zabrinutost EU, prema pisanju medija, zbog načina na koji je sprovedena reforma pravosuđa. Beograd nije na vreme razumeo sve ove poruke iz Brisela i tako se problem reforme pravosuđa našao u Izveštaju EK. Nezavisnost, profesionalizam i efikasnost pravosuđa jedan je od temelja na kome počiva Evropska unija. EU je veoma osetljiva po ovom pitanju kada je u pitanju prijem novih članica zbog najskorijeg gorkog iskustva iz proširenja Unije 2007. godine - kada su u članstvo primljene Rumunija i Bugarska u kojima reforma pravosuđa nije sprovedena u skladu sa evropskim

standardima. Zbog pravosuđa, problem sa EU ima i Hrvatska za koju se očekuje da u naredne dve godine postane članica EU. EK je nedavno poručila Hrvatskoj da “**mora vrlo brzo i temeljito da izvrši reformu svog pravosuđa**”. Zato Beograd ne treba da čudi pritisak EU po ovom pitanju, jer reforma pravosuđa i borba protiv korupcije ključne su oblasti u procesu pridruživanja EU za sve zemlje Zapadnog Balkana, zbog čega će kandidati koji budu počinjali pregovore o članstvu u Evropskoj uniji ubuduće polaziti upravo od poglavlja o tim temama.

Beograd nije na vreme razumeo poruke iz Brisela i tako se problem reforme pravosuđa našao u Izveštaju EK. EU je veoma osetljiva po ovom pitanju kada je u pitanju prijem novih članica zbog najskorijeg gorkog iskustva iz proširenja Unije 2007. godine - kada su u članstvo primljene Rumunija i Bugarska u kojima reforma pravosuđa nije sprovedena u skladu sa evropskim standardima.

Da je Beograd ovoga puta ozbiljno shvatio poruke iz Brisela pokazala je izjava predsednika Srbije Borisa Tadića dan posle objavljivanja Izveštaja koji je u govoru na Pravosudnoj akademiji izjavio da će “reforma srpskog pravosuđa biti dovršena po standardima Evropske unije”. “**Mi na kraju ovog puta želimo da budemo u EU. To nije diktat to je naša volja zbog toga što na taj način želimo da doprinesemo ne samo našem pravosudnom sistemu, sigurnosti našeg društva, vladavini prava, već i boljitku za naše građane**”, poručio je Tadić. Reagovala je i srpska ministarka pravde, **Snežana Malović**, koja je pozdravila primedbe EK za koje je rekla da će “**biti stimulans da problemi budu rešeni na adekvatan način**”. Posle ovih reakcija može se očekivati da zvanični Beograd u saradnji sa strukovnim udruženjima sudija i tužilaca, a pod nadzorom EU, ispravi nedostatke koji su se pojavili u reformi pravosuđa u vezi sa reizborom sudija i tužilaca. Da li će ostale primedbe biti rešene, a pogotovu one koje se tiču nezavisnosti pravosuđa i efikasnosti pravosudnih postupaka, pokazaće vreme. Ili, kako je rekla Milica Delević “**što više zakona donosite više dajete prostora Komisiji da gleda kako se ti zakoni primenjuju, i što ste bliži EU posmatraju vas pod oštrijom lupom**”.

Osim pravosuđa, Evropska komisija je u Izveštaju kao najveći problem Srbije navela i “široko rasprostranjenu korupciju”. „**U pogledu borbe protiv korupcije, ono što se očekuje je unapređenje pravnog okvira, primena pravnog okvira, i da se osim hapšenja vide i istražni postupci i presude**”, kaže Milica Delević. Organizacija “Transparentnost Srbija” ocenila je da bi za građane i za vlast u Srbiji bilo “daleko bolje da se ne čeka na izveštaje iz Brisela kako bi se rešili problemi”, na koje su Vladi i parlamentu pravovremeno ukazali nezavisni antikorupcijski organi, stručna javnosti i nevladine organizacije. Ova organizacija je poručila da Izveštaj EK treba shvatiti kao “ozbiljno upozorenje da se brižljivo prati usvajanje antikorupcijskih zakona, spremnost da se primene u praksi, kao i odnos izvršne i zakonodavne vlasti prema nezavisnim državnim organima i njihovom radu”. Predsednik nevladine organizacije “Transparentnost Srbija” Vladimir Goati je kazao da je za “napredak Srbije potrebna politička volja za sprovođenje donetih zakonskih rešenja”. Prema njegovim rečima, Srbija je od 2000. do 2007. godine napravila izvestan napredak donoseći potrebna zakonska rešenja, ali poslednjih godina stagnira, pre svega, zbog odsustva političke volje za primenu usvojenih zakonskih rešenja. Goati je ukazao da pojedina zakonska rešenja podstiču korupciju, kao što je Zakon o izboru narodnih poslanika, zasnovan na posrednom proporcionalnom sistemu izbora, i ponovio da treba ukinuti “blanko ostavke”. “U Srbiji imamo partitodespotiju i ne verujem da s njom možemo u EU. Političke stranke preko poslanika potpuno nekažnjeno sprovode svoju volju, uključujući i transfer ogromnih novčanih suma u partijske, a često i u svoje džepove”, kazao je on. Goati je izrazio uverenje da će “blanko ostavke”, ipak, biti ukinute, ali “ne zato što je to interes građana, već zato što je to zatražila EU”, što kako je rekao, “nije dobra praksa”.

Evropska komisija je pohvalila ekonomsku politiku Vlade Srbije ocenivši da “fiskalni program za period 2010-12”, koji je Vlada Srbije ranije dostavila Evropskoj komisiji, predstavlja “odgovarajuću srednjeročnu politiku i realan makro-fiskalni scenario koji je uglavnom u skladu sa srpskim planom reformi”. “U celini gledano gledano, makroekonomska stabilnost u Srbiji je uglavnom sačuvana u toku globalne privredne

krize, zahvaljujući blagovremenom donošenju mera, a u okviru sporazuma sa MMF”, ukazano je u Izveštaju. Evropska komisija, međutim, upozorava da se dalje sprovođenje “srednjeročnih fiskalnih i strukturnih reformi u Srbiji ne sme odlagati, jer je to važan uslov za jačanje otpornosti srpske privrede na nove moguće ekonomske izazove”. Ekonomija Srbije i dalje, kako ocenjuje EK u Izveštaju, “trpi posledice svetske ekonomske krize, a njen oporavak je još usporen i nestabilan”.

Evropska komisija je konstatovala vidan napredak Srbije koji je ostvaren “u borbi protiv organizovanog kriminala, kao i u saradnji ključnih bezbednosnih službi u Srbiji, regionu i međunarodnoj ravni”. Od Srbije se traži i „predusretljiviji stav” prema učešću Kosova u regionalnoj saradnji i trgovini, uz prihvatanje kosovskog carinskog pečata, kao i dalje snaženje saradnje s Euleksom. Ocenjeno je da je „dobar napredak ostvaren u zaštiti manjina”, da su „u Vojvodini sve bolje prilike u odnosima među etničkim grupama”, dok i dalje ima nevolja s formiranjem nacionalnog saveta Bošnjaka. Naravno, u izveštaju EK se jasno navodi da bez završetka saradnje sa Hagom Srbija ne može da učini bitan napredak ka članstvu u EU. Evropska komisija ima pohvalne reči za podsticanje plodotvornije saradnje Srbije sa susedima, posebno s Hrvatskom i najnovijim potezima u unapređivanju veza s Bosnom i Hercegovinom. Veliki značaj se u izveštaju pridaje odluci vlasti u Beogradu da zajedno s EU, kroz rezoluciju UN, pokrenu dijalog s Prištinom, što se vidi kao zalag jačanja stabilnosti regiona i boljeg života ljudi i puta u Evropu.

Evroatuzijaste u Srbiji može veoma da raduje činjenica da se u reagovanjima političkih stranaka u Srbiji na Izveštaj EK potvrdilo da u zemlji skoro da postoji konsenzus najvažnijih političkih faktora u vezi ulaska Srbije u EU.

Evroatuzijaste u Srbiji može veoma da raduje činjenica da se u reagovanjima političkih stranaka u Srbiji na Izveštaj EK potvrdilo da u zemlji skoro da postoji konsenzus najvažnijih političkih faktora u vezi ulaska Srbije u EU. Ovaj konsenzus je Srbija postigla tek pre dve godine, a smatra se veoma važnim unutrašnjim uslovom da zemlja postane članica Evropske unije.

Naime, ovakav konsenzus garantuje da će vlast imati podršku opozicije u sprovođenju neophodnih reformi i ispunjavanju drugih obaveza koje zemlju čekaju na putu ka punopravnom članstvu u EU. Konsenzus garantuje da će opozicija biti posevećena ulasku Srbije u Evropsku uniju i ako postane deo vlasti.

Lider najjače opozicione Srpske napredne stranke, **Tomislav Nikolić**, poručio je odmah po objavljivanju izveštaja da **“obaveze prema Hagu moraju da se ispune, što podrazumeva i hapšenje Ratka Mladića i Gorana Hadžića** (dvojice poslednjih haških optuženika koji su u bekstvu, a koje Međunarodni tribunal u Hagu potražuje od Srbije). **“Ponos je da ispunjavaš zakone i da poštuješ Ustav”**, obrazložio je stavove o ispunjavanju obaveza prema Haškom tribunalu lider najjače opozicione stranke u Srbiji. I novi koalicioni partner Nikolićevih naprednjaka, dugogodišnji koalicioni saveznik stranke bivšeg premijera Koštunice i ministar u Koštuničinoj vladi, **Velimir Ilić**, (lider opozicione stranke Nova Srbija) izjavio da je hapšenje Ratka Mladića obaveza, kao i da bi bilo najbolje da se on sam preda. **“Svi moraju da shvate da je to obaveza. Ako čuje, bilo bi najbolje da on dobrovoljno da učini”**, rekao je Ilić. Izjava Ilića, koji se do skoro protivio saradnji Srbije sa Haškim tribunalom pokazuje da su političke snage koje se protive evropskom putu Srbije u ubedljivoj manjini u srpskom društvu, odnosno da imaju svega oko 15 odsto podrške u biračkom telu. To je procenat evropskeptika koji danas ima manje – više svaka članica Evropske unije.

Evropska unija je očigledno uspostavila odnos poverenja sa Beogradom kada je u pitanju saradnja sa Haškim tribunalom. To znači da je moguće zamisliti ulazak Srbije u Evropsku uniju čak i ako Mladić ne bude uhapšen pod uslovom Beograd nastavlja da pruža dokaze da za njim traga bezuslovno i da čini sve da ga uhapsi. Zato je saradnja sa Tribunalom u ovom trenutku za Beograd mnogo manji problem od dijaloga sa Prištinom na kome insistira Evropska unija.

Od septembra kada su EU i Srbija podnele Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija predlog zajedničke rezolucije o Kosovu postoji javno izražena načelna spremnost Beograda i Prištine za početak dijaloga. Međutim, do dijaloga nije došlo, ne nazire se datum početka, niti moguće teme razgovora. Možda je najvažniji razlog činjenica da je u međuvremenu pala vlada

kosovskog premijera Tačija i da su na Kosovu raspisani vanredni parlamentarni izbori.

Vensan Dežer, šef Delegacije Evropske unije u Srbiji kaže da je EU sa svim stranama u bliskom kontaktu da bi videli kada bi dijalog mogao da krene. **“Što se nas tiče što pre to bolje. Sada ne možemo detaljno da govorimo o ulozi EU u tim razgovorima. Postoje velika očekivanja, postoji dobra volja na svim stranama, da se unapredi taj proces. To je već pozitivan znak, sada moramo doći do konkretnijih koraka”**, navodi Dežer. I predsednik Srbije, **Boris Tadić**, potvrđuje da je Beograd spreman, ali nije mogao da kaže datum kada će početi dijalog, prebacujući lopticu na Prištinu. **“Mi smo potpuno otvoreni za dijalog. Čekamo što pre kada će albanska strana biti otvorena. Mi smo aktivni i čekamo drugu stranu, bez dve strane nema dijaloga”**, poručuje Tadić. Beograd je po pitanju Kosova prvi put od 2000. godine u ofanzivi i očigledno je nesnalazjenje Prištine na novu ulogu Srbije. Sada se prvi put pokazalo da otpora dijalogu Beograda i Prištine ima i na Kosovu i to među kosovskim Albancima, koji je mnogo jači u odnosu na otpor dijalogu koji postoji u Srbiji. Jasno je da je spskom rukovodstvu postalo jasno da će napredovanje u dijalogu sa Prištinom biti možda najvažniji test na putu zemlje ka članstvu u EU. Stiče se utisak i da je EU uspela da pronade formulu za Srbiju i Kosovo koja se sastoji u kombinaciji pritiska i jasnom otvaranju evropske perspektive.

Jasno je da je spskom rukovodstvu postalo jasno da će napredovanje u dijalogu sa Prištinom biti možda najvažniji test na putu zemlje ka članstvu u EU. Stiče se utisak i da je EU uspela da pronade formulu za Srbiju i Kosovo koja se sastoji u kombinaciji pritiska i jasnom otvaranju evropske perspektive.

O tome je pisao 28. oktobra londonski Tajms u komentaru “Srbija mora da proguta ponos radi opšteg dobra”. Britanski list konstatuje **“da je pitanje šta je Srbija spremna da žrtvuje da bi se pridružila EU, postalo jedno od najvažnijih u Evropi”** i priznaje da je Srbija napravila **“neke pomake i time što je zauzela popustljiviji stav po pitanju Kosova.”** Na kraju komentara, britanski Tajms zaključuje:

“U Srbiji danas žive visoko obrazovani mladi ljudi koji često nalaze zaposlenje u Evropi. Prema tome, poenta nije da Beograd treba da padne na kolena na svaki mig Brisela, već da malo smanji nacionalni ponos i odustane od nekih istorijskih mitova, u interesu sopstvenih građana”.

Izveštaj EK o napretku Srbije pokazao je da Beograd napreduje ka članstvu u Evropskoj uniji. Problemi na koje je ukazao Izveštaj su manje–više isti problem na koje je ukazano i drugim zemljama koje su već godinama kandidati za članstvo kao što je Makedonija, Hrvatskoj koja je pred ulaskom u EU ili Crnoj Gori i Albaniji koje su postale kandidati za članstvo u EU. Srbija za razliku od suseda ima i dva problema više – hapšenje generala Mladića, odnosno saradnja sa Haškim tribunalom i problem sa statusom Kosova. Ova dva problema su do sada usporavala Srbiju na njenom evropskom putu, jer je ona po svom značaju na zapadnom Balkanu, opredeljenju političkih elita i reformskom kapacitetu zaslužila da bude zemlja koja će u EU ući posle Hrvatske. Od deset godina koliko je prošlo od demokratskih promena, Srbija je najmanje 5–6 godina provela u bezuspešnom rešavanju svojih dodatnih problema koji su blokirali evrointegracije.

I sama Evropska unija je lutala u pronalaženju prave politike prema Srbiji. Tek nedavno napuštena je politika bezuslovnog uslovljavanja koja je zamenjena politikom partnerstva. Sazrelo je mišljenje da će Srbija integrisana u EU lakše rešavati teške probleme nego Srbija koja je izolovana ili pod pritiskom. Ta šansa je prepoznata u Srbiji i zato su problemi na zapadnom Balkanu počeli da se rešavaju posle godina zastoja. I upravo sve što se pozitivno desilo samo potvrđuje tezu da je Srbija centralna zemlja zapadnog Balkana čijom integracijom u EU ovaj deo Evrope prestaje da bude problem. Ako se uzme u obzir da će glavni rival Srbije na zapadnom Balkanu – Hrvatska, u naredne dve godine najverovatnije postati članica EU, tada postaje jasno da je u ovom regionu Evrope moguće napraviti osovinu Srbija – Hrvatska koja će zapadni Balkan voditi ka progresu i koja će odigrati ulogu sličnu onoj koju su odigrale Nemačka i Francuska u ujedinjenju Evrope.

Pred Srbijom, regionom, kao i EU pojavila se šansa za koju ostaje nada da može da bude iskorišćena. Stiče se utisak da su svi akteri u regionu a posebno EU i Srbija svesni šanse kao i da put kojim se krenulo daje rezultat. Naravno, do rešavanja problema neće se doći preko noći jer su oni stvarani vekovima, ali konačno su stvari na zapadnom Balkanu pokrenute sa mrtve tačke i problemi su počeli da se rešavaju.